

**NODAVLAT TA'LIM TASHKILOTLARIDA O'QUVCHILARDA
KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHNI BOSHQARISH**

Nasriddinov Xasan Baxtiyor o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tadqiqotchi

Annotatsiya. Mazkur maqolada nodavlat ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish jarayonini samarali boshqarish masalalari tahlil qilinadi. Kreativlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari, boshqaruv mexanizmlari hamda ta'lim jarayonida qo'llaniladigan innovatsion metodlar yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda ta'lim muassasasi rahbariyati, pedagoglar va ta'lim muhitining o'rni ilmiy asosda izohlangan.

Kalit so'zlar: kreativlik, nodavlat ta'lim tashkilotlari, boshqaruv, ijodiy fikrlash, innovatsion metodlar, ta'lim jarayoni, pedagogik muhit.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni ijodiy hal qilish va yangicha g'oyalarni ilgari surish qobiliyatini shakllantirishdir. Shu nuqtai nazardan, kreativlikni rivojlantirish ta'lim sifatining muhim ko'rsatkichlaridan biri sifatida qaralmoqda.

So'nggi yillarda nodavlat ta'lim tashkilotlari ta'lim xizmatlari bozorida muhim o'rin egallab, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan innovatsion yondashuvlarni keng joriy etmoqda. Biroq, o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish jarayonini samarali boshqarish, pedagogik muhitni yaratish hamda mazkur jarayonning metodik asoslarini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Nodavlat ta'lim tashkilotlari ta'lim xizmatlari bozorida moslashuvchan boshqaruv tizimi hamda innovatsion yondashuvlari bilan ajralib turadi. Ushbu muassasalarda o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim metodlari keng qo'llaniladi. Biroq o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish jarayonini samarali boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda pedagogik kuzatish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv hamda umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Nodavlat ta'lim tashkilotlarida kreativlikni rivojlantirish jarayonini boshqarishning nazariy asoslari pedagogika va ta'lim menejmenti nuqtai nazaridan o'rganildi.

Kreativlik shaxsning yangicha g'oyalarni yaratish, muammolarni noodatiy usullar orqali hal qilish va innovatsion fikrlash qobiliyatini ifodalaydi. Pedagogik nuqtai nazardan kreativlik quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- mustaqil fikrlash qobiliyati;
- yangi g'oyalarni ilgari surish;
- muammolarga turli nuqtai nazardan yondashish;
- ijodiy faoliyatga moyillik.

Asosiy qism

O'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish ta'lim jarayonida erkin muhit yaratish, innovatsion metodlardan foydalanish hamda o'quv faoliyatini individual yondashuv asosida tashkil etishni talab qiladi.

Nodavlat ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish jarayonini samarali boshqarish bo'yicha xorij tajribasiga murojaat qilamiz.

Finlyandiya ta'lim tizimi kreativ fikrlashni rivojlantirish bo'yicha dunyoda eng ilg'or tizimlardan biri hisoblanadi. Ushbu mamlakatda kreativlikni rivojlantirish ta'lim dasturining asosiy maqsadlaridan biri sifatida

qaraladi. Finlyandiya milliy o‘quv dasturida fanlararo o‘qitish, loyiha asosida ta’lim va muammoli vaziyatlarni hal qilishga asoslangan metodlar keng qo‘llaniladi.

Finlyandiya maktablarida “phenomenon-based learning” deb ataluvchi yondashuv qo‘llaniladi. Bu yondashuvda o‘quvchilar alohida fanlarni emas, balki real hayotdagi muammolarni kompleks tarzda o‘rganadilar. Natijada o‘quvchilarda tanqidiy va kreativ fikrlash ko‘nikmalari rivojlanadi.

Bundan tashqari, Finlyandiyada o‘qituvchilarning kreativ metodlarni qo‘llash kompetensiyasini oshirish maqsadida turli seminarlar, treninglar va professional rivojlanish dasturlari tashkil etiladi.

Finlyandiya tajribasining asosiy jihatlari:

- fanlararo integratsiyalashgan ta’lim;
- loyiha asosida o‘qitish;
- o‘qituvchilar erkinligi va kreativ metodlardan foydalanish;
- o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini qo‘llab-quvvatlash.

Singapur ta’lim tizimi ham kreativlikni rivojlantirishga katta e’tibor qaratadi. Mamlakat ta’lim siyosatida o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashi, innovatsion g‘oyalar yaratishi va muammolarni ijodiy hal etish qobiliyatini rivojlantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi.

Singapur maktablarida o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun maxsus dasturlar joriy qilingan. Masalan, **Art Elective Programme** dasturi san’at va dizayn orqali o‘quvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu dasturda o‘quvchilar san’at asarlarini tahlil qilish, dizayn yaratish va turli ijodiy loyihalarda ishtirok etadilar.

Singapur tajribasining asosiy xususiyatlari:

- kreativ fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan milliy ta’lim strategiyasi;
- san’at va dizayn asosida ijodiy ta’lim dasturlari;

- loyiha va tadqiqot faoliyatiga asoslangan o'qitish;
- kreativ fikrlashni baholash mezonlari.

Skandinaviya davlatlarida kreativlikni rivojlantirishda amaliy faoliyatga asoslangan ta'lim muhim o'rin tutadi. Masalan, Shvetsiya va Daniyada **Sloyd** deb ataluvchi amaliy mehnat ta'limi tizimi qo'llaniladi. Ushbu tizim o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, mustaqil ishlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan.

Bundan tashqari, Daniyada kreativ ta'limga ixtisoslashgan innovatsion ta'lim muassasalari ham mavjud. Masalan, Kaospilot ta'lim modeli o'quvchilarda liderlik, dizayn fikrlash va innovatsion loyihalarni ishlab chiqish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Skandinaviya tajribasining asosiy jihatlari:

- amaliy faoliyatga asoslangan o'qitish;
- dizayn fikrlash metodlari;
- innovatsion loyihalar orqali ta'lim;
- o'quvchilarning tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash.

Singapur, Janubiy Koreya va boshqa rivojlangan Osiyo davlatlari kreativ fikrlashni rivojlantirish bo'yicha yuqori natijalarga erishgan. Xalqaro baholash dasturlarida ushbu davlatlar o'quvchilari kreativ fikrlash ko'rsatkichlari bo'yicha yetakchi o'rinlarni egallaydi.

Tadqiqotlarga ko'ra, kreativ fikrlashni rivojlantirishda quyidagi omillar muhim rol o'ynaydi:

- maktabdan tashqari ijodiy faoliyatlar;
- o'quvchilarni qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti;
- innovatsion ta'lim metodlari.

Xorij tajribasi shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish samaradorligi ko'p jihatdan ta'lim jarayonini to'g'ri boshqarishga bog'liq. Rivojlangan davlatlar tajribasida kreativlikni rivojlantirish quyidagi omillar asosida amalga oshiriladi:

- ta'lim jarayonida loyiha va muammoli o'qitish metodlaridan foydalanish;
- fanlararo integratsiyalashgan ta'limni joriy etish;
- o'quvchilarning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlash;
- o'qituvchilarning kreativ pedagogik kompetensiyasini rivojlantirish.

Mazkur tajribalarni nodavlat ta'lim tashkilotlari faoliyatiga moslashtirish o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish hamda ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Nodavlat ta'lim tashkilotlari o'zining moslashuvchan boshqaruv tizimi, innovatsion yondashuvlari hamda ta'lim xizmatlarining raqobatbardoshligi bilan ajralib turadi. Ushbu muassasalarda o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishni boshqarish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

1. Kreativ ta'lim muhitini shakllantirish

Ta'lim jarayonida o'quvchilarning erkin fikr bildirishiga imkon beruvchi pedagogik muhitni yaratish muhim hisoblanadi. Bunda interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish va muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish samarali natija beradi.

2. Innovatsion pedagogik metodlarni joriy etish

Kreativlikni rivojlantirish uchun quyidagi metodlar keng qo'llaniladi:

- brainstorming (aqliy hujum);
- loyiha asosida o'qitish;
- muammoli vaziyatlar yaratish;
- dizayn fikrlash metodlari.

3. Pedagoglarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirish

O'quvchilarda kreativlikni shakllantirish ko'p jihatdan pedagoglarning kasbiy mahorati va ijodiy yondashuviga bog'liq. Shu sababli nodavlat ta'lim

tashkilotlarida o'qituvchilarning kreativ kompetensiyasini oshirishga alohida e'tibor qaratiladi.

4. Boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish

Kreativlikni rivojlantirish jarayonini samarali boshqarish uchun quyidagi mexanizmlar muhim hisoblanadi:

- ta'lim jarayonini strategik rejalashtirish;
- kreativ faoliyatni monitoring qilish;
- o'quvchilarning ijodiy loyihalarini qo'llab-quvvatlash;
- pedagogik innovatsiyalarni rag'batlantirish.

Nodavlat ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish samaradorligi quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq:

1. Ta'lim jarayonida innovatsion metodlarning qo'llanilishi.
2. O'quvchilarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirish.
3. Ijodiy fikrlashni qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish.
4. O'quv jarayonini individual yondashuv asosida tashkil etish.

5. Ta'lim menejmentida zamonaviy boshqaruv yondashuvlaridan foydalanish.

6.

Xulosa

Nodavlat ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishni samarali boshqarish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Kreativlikni rivojlantirish jarayonini boshqarish ta'lim muhitini modernizatsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish orqali amalga oshiriladi.

Kelgusida nodavlat ta'lim tashkilotlarida kreativ ta'lim muhitini shakllantirish, o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rag'batlantirish hamda boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish ushbu sohadagi ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. To‘raqulov X. **Pedagogika nazariyasi va amaliyoti.** – Toshkent, 2020.
3. Musurmonova O. **Ta’lim menejmenti.** – Toshkent, 2019.
4. Torrance E. **Creativity in Education.** – New York, 2018.
5. Robinson K. **Creative Schools.** – London, 2015.

